

**KTH Arkitektur
och samhällsbyggnad**

författare:
Emma Jonsson
Emma-jonsson@hotmail.com

Vårfrukyrkan i Fruängen

Undersökning av en arkitekttävling

Examinator/ handledare:
Magnus Rönn,
Docent
Arkitekturskolan

UPPSATS I FORT- OCH VIDAREUTBILDNINGSKURSEN:
Att utvärdera arkitektur – teorier och metoder, AD242V, 7.5 hp
Arkitekturskolan, Kungliga Tekniska Högskolan, KTH, Stockholm, VT 2012

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
1.1 Bakgrund	3
1.2 Området	3
1.3 Syfte och frågeställningar	3
1.4 Metod	3
2. Resultatgenomgång	5
2.1 Tävlingsprogrammet	5
2.2 Juryns utlåtande	7
2.3 Genomförande	7
3. Diskussion	10
3.1 För vem och hur bygger man en kyrka?	10
3.2 Arkitekttävlingen som verktyg vid kyrkobyggande	11
4. Källor	13
5. Bilagor	14
5.1 Tabell	14
5.2 Bilder	16

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Vårfrukyrkan i Fruängen kom till som resultat av en arkitekttävling som genomfördes av Brännkyrka församling år 2003. Det moderna Fruängen anlades på 1950-talet och i samband med byggandet av Fruängens centrum anlades ett kyrkcentrum, ritat av arkitekt Sven Hesselgren. Detta kyrkcentrum stod klart med församlingshus och administrativa byggnader år 1963, men den planerade kyrkan kom aldrig att byggas. Sedan församlingshuset stod klart har därför detta använts som kyrkorum. 1999 beslutar kyrkofullmäktige att en kyrka ska byggas i anslutning till det äldre kyrkcentrumet.¹ Arkitekttävlingen 2003 resulterade i nästan 200 inkomna förslag. Vinnaren blev "sub tecto, sub divo" (under taket, under guds himmel) av Zuez arkitekter AB genom Lars Bjursten och Kerstin Holmer. Kyrkan stod klar år 2005.²

1.2 Området

Kyrkcentrumets byggnader från 60-talet är låga och klädda i rött fasadtegel. Den nya kyrkan är uppförd i platsgjuten betong. Själva kyrksalen har en kvadratisk planlösning med uppstickande klocktorn. Fönster har placerats i övre nord-östra hörnet samt i taket. Utöver fönster och öppningar för klockklang är ett stålkors kyrkans enda utsmyckning. I anslutning till kyrksalen finns en "klostergård", en mindre uteplats med en damm för uppsamling av regnvatten.

1.3 Syfte och frågeställningar

Mitt syfte med uppsatsen är att utifrån exemplet Vårfrukyrkan i Fruängen undersöka arkitekttävlingen som redskap vid kyrkobyggnade. Jag vill studera processen från formulerande av tävlingsprogram via utseendet av en vinnare till färdig byggnad för att se om arkitekttävlingen i detta fall har varit ett lämpligt medel för att få fram de kvaliteter som beställaren önskar i en kyrkobyggnad. Mina huvudsakliga frågeställningar är:

1. Vilka värden har arrangören (dvs Brännkyrka församling) formulerat som viktiga i tävlingsprogrammet?
2. Vilka värden har betonats i juryns motivering av det vinnande förslaget?
3. Hur förhåller sig dessa värdeformuleringar till byggnaden som den ser ut idag?

För att undersöka dessa faktorer kommer jag även att undersöka på vilka eventuella förändringar som har uppstått mellan de olika stegen i processen samt om det finns någon diskrepans mellan vilka värden man har uttryckt som viktiga under tävlingsprocessen och vilka aspekter som har verkat viktiga i det dagliga bruket av den färdiga kyrkan.

1.4 Metod

För att undersöka hur en arkitekttävling kan fungera som verktyg vid byggande av en kyrka har jag valt att genomföra en fallstudie av Vårfrukyrkan i Fruängen. För att få svar på mina frågeställningar har jag gått igenom det material som finns rörande arkitekttävlingen. Detta gäller framförallt tävlingsprogram, mötesprotokoll och juryutlåtande. Jag har dessutom besökt området och granskat hur kyrkan ser ut och hur den förvaltas och används. Vid detta besök har jag utfört vad som kan kallas en arkitekturkritisk undersökning. Detta har jag gjort genom att försöka identifiera hur genomförandet av det vinnande förslaget stämmer överens med eller skiljer sig från

¹<http://www.brannkyrka.org/fruangen.htm>, 120520

²<http://www.brannkyrka.org/fruangen.htm>, 120520

tävlingsprogrammet och juryns utlåtande. Vid besöket gjordes en omfattande dokumentation genom fotografering. Dessa bilder har använts som underlag för en arkitekturkritisk analys av kyrkan som gestaltad miljö. För att få en uppfattning om vilka värden som betonas av kyrkobesökare idag har litteraturstudier genomförts. Jag har huvudsakligen använt mig av Bäckström & Bromanders rapport *Kyrkobyggnaden och det offentliga rummet: En undersökning av kyrkobyggnadens roll i det svenska samhället* från 1994.

2. Resultatgenomgång

2.1 Tävlingsprogrammet

Programformuleringen inför arkitekttävlingen är omfattande. Arrangören har delat in programmet i flera kategorier. Dessa är storlek, form & exteriör, klocktorn eller klockstapel, interiör i samspel med yttre miljö, inredning, barnens plats i gudstjänsten och sambandet med nuvarande kyrksalen och övriga lokaler. Inledningsvis uttrycks en önskan om att kyrkorummet ska vara ett avskilt rum för allmän gudstjänst, men också fungera för stunder av enskild andakt. Arrangören poängterar vikten av att kyrkorummet av församlingen ska upplevas som en "riktig" kyrka och påpekar problemet att det har funnits en ovilja hos församlingen att förlägga ceremonier som bröllop, begravningar och dop till den tidigare kyrksalen på grund av att den inte har känts "riktig".

Storleksmässigt önskas att kyrkan ska fungera både för gudstjänst och enskild andakt, kyrksalen får inte upplevas som ödslig när endast ett fåtal besökare medverkar vid gudstjänsten. En upplevelse av närhet och gemenskap är väsentlig, men kyrkorummet måste samtidigt innehålla tillräckligt många sittplatser för att husera församlingen. Vid större evenemang ska det finnas möjlighet att expandera utrymmet till den tidigare kyrksalen. Totalt beräknas cirka 100-150 sittplatser behövas, på en yta av ca 130-150 kvadratmeter.

Gällande formen exteriört skall byggnaden ta sin utgångspunkt i den befintliga bebyggelsen, det vill säga församlingshuset från 60-talet i tegel, och samtidigt markera något nytt och annorlunda. Arrangören vill att den nya kyrkan ska "representera en ny tid", vad detta innebär specificeras dock inte. Kyrkan ska höja sig över de befintliga husen, den ska synas. Ett kostnadstak på 8 miljoner kronor anges för byggnaden, detta exklusive kostnader för inredning. Till det ursprungliga kyrkcentret hörde en klockstapel. Denna räknar arrangören med att inte behöva. Huruvida en ny klockstapel ska byggas eller om denna ska integreras i den nya byggnaden lämnas som en "öppen fråga". Arrangören önskar dock utrymme för att använda de två klockor man redan har.

Interiören ska vara ljus och rymlig, den ska ge en känsla av "himmelriket". På grund av kyrkans läge ska hänsyn tas till den omgivning som kan uppfattas som störande. Programmet önskar dessutom att den befintliga grönytan utanför församlingshuset ska tas tillvara eller inkorporeras på något sätt. Gällande inredningen betonar vikten av flexibilitet. Istället för kyrkbänkar önskas stolar. Även den traditionella kyrkliga inredningen så som altare, dopfont och ambo önskas vara fristående, men få en central placering. Församlingen vill inte ha någon predikstol. Orgel och flygel ska integreras i kyrksalen. Kören ska ha "en given plats som del av församlingen", vad detta innebär specificeras inte. Rummets akustiska förhållanden "beaktas särskilt". Barnens plats i gudstjänsten är viktig. Hur detta ska gestaltas "ingår i tävlingsuppgiften att lösa".

Planmässigt vill arrangören att kyrkan ska kopplas samman med nuvarande kyrksal. Denna ska utgöra en förgård eller ett kyrktorg och fungera som samlingslokal. De två rummen ska avdelas med en öppningsbar skiljevägg. Den befintliga entrén ska finnas kvar och fungera som huvudentré, men ytterligare en entré med kapprum ska finnas som leder direkt till den nya kyrkan. I anslutning till den nya entrén ska ett mindre väntrum samt ett kransrum finnas. Sakristians ska bevaras och en handikappanpassad toalett ska inkluderas. Transporten av kistor till och från byggnaden vid begravningar poängteras särskilt, detta ska kunna ske avskilt.

2.2 Juryns utlåtande

I juryns offentliga utlåtande har ledamöterna utgått ifrån de kategorier som sattes upp i tävlingsprogrammet för att samlat bedöma förslagen. Dessa kategorier kommenteras allmänt utifrån de förslag som kommit in, men jag kommer här endast att fokusera på juryns utlåtande om det vinnande förslaget, "sub tecto, sub divo".

Inledningsvis talar juryn om ett förslag som "visar en enkel och med små gester artikulerad tillbyggnad som på ett förtjänstfullt sätt tagit hand om programmets funktioner och platsens karaktär".³ Juryn kommenterar hur förslaget har hanterat kyrkans olika funktionsdelar, som entré, klockstapel, kyrkorum, väntrum och biutor, med att de "bildar egna byggnadsvolymer som genom intrikat inbördes relation ökar anläggningens orienterbarhet och skapar intressanta rumsligheter".⁴ Juryn verkar särskilt nöjd med den klostergård som ritats in i anslutning till själva kyrksalens norra vägg. Juryn poängterar här hur uterummet kan "öppna upp hela anläggningen" och skapa "välbehövliga utblickar".⁵ Förhoppningen finns, att uterummet ska kunna användas som samlingsplats i samband med gudstjänster och som alternativ väg mellan sakristia och kyrksal. Detta uterum har skapats genom att förskjuta kyrksalen åt söder, något som försvårar möjligheterna att sammankoppla den gamla kyrksalen med den nya. Juryn kommenterar även att delar av uterummet kan behöva glasas in om det ska kunna användas som koppling mellan sakristia och kyrksal.

Den nya kyrksalen kopplas i förslaget samman med de äldre byggnadsdelarna genom en korridor som ligger mellan de båda byggnadsdelarna. Denna korridor poängteras som en bra lösning för att markera skillnaden och koppla samman gammalt och nytt. Man uppskattar också att korridoren skapar nya möjligheter, såsom en ny entré och utgång till den lilla trädgård som finns i söder. Korridoren förlänger dessutom byggnaden i söder med ett anslutande kapprum och toalett, vilket gör att en separat ingång för kistintag möjliggörs.

Själva kyrkorummet har "med enkla åtgärder formats till ett flexibelt och välartikulerat rum för både gudstjänst och enskild andakt"⁶, genom "genomtänkt ljusförning, medvetna utblickar, och intressant detaljering" som "ger arkitektoniskt starka upplevelser, vilka utan att dominera väl kan samspela med olika typer av möbleringar".⁷ Exteriört uppskattas skalan på kyrkobyggnaden som samspelar med det ursprungliga huset och materialvalet som särskiljer. En högre, ansluten, klockstapel markerar entrén. Avslutningsvis sammanfattar man så här: "Förslagets styrka är dess inlevelsefulla bearbetning av tävlingsprogrammet, vilket på ett lågmält sätt resulterat i en välstuderad yttre och inre gestaltning med många arkitektoniska mervärden."⁸

Den kritik som framförs gäller framförallt planlösningen. Detta rör sig om sakristians och väntrumets placeringar, dopfontens placering samt hur utrymme för reglering av ljus och ljud kan skapas. Man uttrycker också oro för hur träden på tomtens nordöstra hörn ska hanteras. Den främsta kritiken gäller kopplingen mellan den nya kyrksalen och den äldre samlingsalen och hur öppningen däremellan ska fungera vid ett utökat kyrkorum.⁹

³Juryns utlåtande sid 11, <http://www.arkitekt.se/s7586/f1175,120520>

⁴Juryns utlåtande sid 11, <http://www.arkitekt.se/s7586/f1175,120520>

⁵Juryns utlåtande sid 11, <http://www.arkitekt.se/s7586/f1175,120520>

⁶Juryns utlåtande sid 11, <http://www.arkitekt.se/s7586/f1175,120520>

⁷Juryns utlåtande sid 11, <http://www.arkitekt.se/s7586/f1175,120520>

⁸Juryns utlåtande sid 11, <http://www.arkitekt.se/s7586/f1175,120520>

⁹Juryns utlåtande sid 9, <http://www.arkitekt.se/s7586/f1175,120520>

2.3 Genomförande

Jag vill här återigen utgå ifrån de kategorier arrangören satt upp i tävlingsprogrammet för att undersöka hur själva genomförandet har sett ut. Här utgår jag från mitt besök till kyrkan och den dokumentation om gjordes då. Det bör poängteras att kyrkan nu har stått klar och brukats i snart sju år. Detta innebär naturligtvis att förändringar kan ha skett under denna tid i framförallt möbleringen av kyrksalen. Jag tycker dock att detta är en fördel, eftersom kyrkans utseende representerar det sätt som den brukas och förvaltas idag. Diskrepansen mellan hur kyrkan var *tänkt* att utnyttjas och hur den *faktiskt* brukas blir då tydligare ju mer tid som går.

Det första församlingen har betonat i tävlingsprogrammet är vikten av att kyrkan ska vara ett avskilt rum för gudstjänst, men också fungera för stunder av enskild andakt. Programmet poängterar också att kyrkan inte får kännas ödslig då endast ett fåtal personer deltar i gudstjänsten samt att den ska kännas som en "riktig" kyrka. Alla dessa värden är svåra att utvärdera då de främst handlar om personliga möten och upplevelser av arkitekturen. Med "avskilt rum" kan man dessutom syfta antingen på den faktiska planlösningen eller upplevelsen av detta rum som är helgat för ett visst ändamål. Bruket av kyrkorummen har dessutom förändras över tid.

Den rumsliga behovet har i tävlingsprogrammet specificeras till cirka 130 – 150 kvadratmeter samt 100-150 sittplatser. Dessa krav uppfylls så vitt jag förstår. Här har tävlingsarrangören dock återigen använt sig av odefinierbara önskemål på "en upplevelse av gemenskap och närhet"¹⁰, något som jag inte har möjlighet att utvärdera som ett kollektivt fenomen. En av de funktioner som verkar viktigast och som man trycker på flera gånger i tävlingsprogrammet är möjligheten att expandera kyrkorummet ut i den befintliga samlingsalen vid större högtider och samlingar. Detta tas upp även i juryns utlåtande som något som behöver arbetas vidare på, man är inte helt nöjd med den lösning som erbjuds i förslaget. Idag är kyrksalen avskild från samlingsalen med skjutdörrar som leder ut i en korridor där en vägg avskiljer korridoren från samlingsalen. Denna vägg går att hissa upp för att på så vis öppna upp ytan och utöka kyrksalens inhysningskapacitet. Vid mitt besök var denna väg dock stängd och jag har inte undersökt hur ofta denna möjlighet faktiskt utnyttjas.

Exteriört verkar önskemål, juryutlåtande och genomförande vara ovanligt samstämmiga. Församlingen har önskat en kyrka som tar sin utgångspunkt i den befintliga bebyggelsen, men ändå syns och markerar något nytt, som höjer sig över den befintliga bebyggelsen. I juryutlåtandet uttrycker man uppskattning över kyrkans utformande och genomförandet stämmer väl överens med det vinnande förslaget. Kyrkan skiljer sig från den äldre byggnaden i både material och stil men samspelar ändå väl med omgivande byggnader. De två klockor man velat återanvända från den gamla klockstapeln har fått ett nytt hem i det nya klocktornet, som markerar den nya entrén, som man önskat.

Den enda diskrepansen rörande exteriören gäller den "klostergård" som anlagts i anslutning till kyrkan. I både tävlingsprogrammet och juryutlåtandet talas om en uteplats som kan fungera för samling och förflyttning. Idag finns visserligen en fin uteplats, en trädgård med damm har anlagts som upptar större delen av ytan, så någon samling finns det inte utrymme för. Gångar leder visserligen runt trädgården till förråd, men båda dörrarna ut till platsen var låsta vid mitt besök.

¹⁰Tävlingsprogram sid 6, <http://www.arkitekt.se/s7589/f1177>, 120520

3. Diskussion

3.1 För vem och hur bygger man en kyrka?

För att kunna utvärdera ett kyrkobygge (eller vilket bygge som helst egentligen) måste först en målgrupp och (tillräckligt) tydliga avsikter för gestaltningen definieras. Målgruppens behov och önskemål kan sen jämföras med byggnadens funktioner och kvaliteter. Här kommer jag att diskutera mer generella värden, som kyrkan ska förmedla, än tekniska aspekter. Jag vill börja med att definiera två typer av brukare. Dessa kan kallas för "församlingsmedlemmen" och "besökaren". Församlingsmedlemmen ser jag som en person som på olika sätt är engagerad i kyrkans dagliga verksamhet. Detta kan vara till exempel en präst, en körmedlem eller en person som på annat sätt nyttjar kyrkan som något som kan liknas vid en arbetsplats. Besökaren däremot kan naturligtvis vara medlem i församlingen, men är en person som besöker kyrkan främst som privatperson. Besökaren kan vara någon som regelbundet besöker gudstjänster eller, som de flesta av oss, bara besöker kyrkan vid speciella tillfällen. Motivet till dessa eventuella besök kan variera, men är främst av en personlig natur.

För församlingsmedlemmen blir kyrkans kvaliteter mer funktionsbaserade, vilket också är lättare att definiera som textbaserade krav i program. Till exempel kan det röra sig om aspekter som på olika sätt underlättar det arbete som ska utföras och samtidigt förhöjer arbetsmiljön. Här blir tekniska aspekter så som ljusinsläpp och akustik relevanta. Man ser också ett fokus på inredning. Kyrkan bör ha en viss typ av inredning, så som orgel, ambo, plats för kören och så vidare, och hur denna inredning organiseras som stöd till planerad verksamhet blir då viktigt. Även aspekter som inte direkt förhåller sig till kyrksalen och dess funktion blir viktiga vid byggandet av en ny kyrka, såsom rum där man kan samlas för att fika, toaletter, förrådsutrymmen och administrativa lokaler. Ett tydligt samtida uttryck för denna typ av kyrkobesökare är konflikten som ofta uppstår mellan stift och församling gällande församlingshusens eventuella bevarande.

I Bäckström och Bromanders bilaga till 1993 års kyrkobyggnadsutredning, *Kyrkobyggnaden och det offentliga rummet*, försöker författarna skissa upp bilden av den moderna kyrkobesökaren.¹² Utgångspunkten är en enkätundersökning som genomfördes under 1994 samt studier av liknande undersökningar internationellt.¹³ Författarna visar här på en generellt ökad distans mellan individ och institution. Man menar att det har skett en successiv förskjutning från en aktivitetsorienterad kultur mot en mer betraktarorienterad sådan.¹⁴ Den besökare som jag talar om här är alltså inte en person som i första hand besöker kyrkan för att ingå i kyrkans gemenskap, varken institutionellt eller andligt. Här rör det sig istället om andra värden, så som stillhet, reflektion och andlig bekräftelse. Kyrkan ses mer som en kulturell resurs än en social institution.¹⁵ Författarna menar vidare att vår tids turism kan ses som en förlängning av forna tiders vallfärder och att kyrkan här blir ett fortsatt viktigt besöksmål, dock av andra orsaker. En sådan orsak är upplevelsen av arkitektonisk och konstnärlig skönhet.¹⁶ Ytterligare en aspekt som är viktig för den moderna "casual-besökaren" är kyrkan som bärare av kopplingen till våra döda och saknade.¹⁷

Skillnaderna i dessa två besökstypers förväntningar på hur kyrkorummet bör se ut blir ganska

¹²Bäckström och Bromander, *Kyrkobyggnaden och det offentliga rummet*, kapitel 6.5

¹³Bäckström och Bromander, *Kyrkobyggnaden och det offentliga rummet*, sid 8-11

¹⁴Bäckström och Bromander, *Kyrkobyggnaden och det offentliga rummet*, sid 121

¹⁵Bäckström och Bromander, *Kyrkobyggnaden och det offentliga rummet*, sid 122

¹⁶Bäckström och Bromander, *Kyrkobyggnaden och det offentliga rummet*, 123

¹⁷Bäckström och Bromander, *Kyrkobyggnaden och det offentliga rummet*, sid 125-126

markanta. Församlingsmedlemmen förväntar sig ett kyrkorum med tydlig inriktning på funktion och bruk. Rent konkret kommer detta kyrkorum snart att fyllas av inredning i form av musikinstrument, notställ, stolar och så vidare. Detta till viss del på bekostnad av andra inredningselement, ett tydligt exempel fanns i Vårfrukyrkan vid mitt besök i mars. Då hade ljushållaren hamnat i ett hörn bakom rader av stolar och en flygel, i princip oåtkomlig och dessutom utan några ljus. Den besökare som däremot söker sig till kyrkan för att uppleva estetiska värden, andakt eller för att minnas sina döda vill sannolikt se ett helt annat kyrkorum. Här blir plötsligt ljushållaren en av rummets viktigaste delar. Tydliga "funktionsdetaljer" kan komma att uppfattas som störande om det är stillhet man söker. Ett rum som dessutom ofta brukas av personer för andra ändamål än andakt kommer inte att vara särskilt inbjudande för en besökare som söker stillhet bort ifrån institutioner och sociala möten.

Hur ska man då bygga en kyrka? Och för vem? Detta är komplicerade frågor, som framförallt hör hemma hos kyrkans beslutsfattare. Men jag vill poängtera att jag tror att en tydlig vision skulle vara nyttig både för de som ska bygga kyrkor och de som ska bruka dem. Formuleringen av arkitekttävlingen i Brännkyrka församling blir här ganska symptomatisk för en större identitetskris inom svenska kyrkan. Att formulera ett tävlingsprogram utan att ha en tydlig bild av vem som ska komma att bruka platsen, eller som i detta fall försöka göra alla nöjda, blir väldigt svårt. Det märks i formuleringen av tävlingsprogrammet att arrangören har försökt att tillgodose alla möjliga behov. Det talas om ett avskilt rum för gudstjänst och enskild andakt, samtidigt som man önskar sig en flexibel och funktionell inredning. Vilken brukare man väljer att fokusera på blir tydligt först i juryns utlåtande där man fokuserar på funktionsbaserade aspekter. Om man undersöker tävlingsprogrammet, juryutlåtandet och genomförandet kronologiskt kan man, enligt min mening, se att den "andliga" aspekten mer och mer försvinner till förmån för den funktionella. Och detta är inte alls konstigt eftersom det är församlingsmedlemmarna, de funktionsorienterade brukarna, som både är juryledamöter och sedermera byggherrar.

3.2 Arkitekttävlingen som verktyg vid kyrkobyggande

Om man enbart fokuserar på Vårfrukyrkan som fallstudie tycker jag att både positiva och negativa resultat av att hålla en arkitekttävling framträder. Som jag tidigare nämnde finns problem med författandet av tävlingsprogrammet och juryns utlåtande, dels vad det gäller de olika brukartypernas behov men också gällande förmågan att precisera vilka värden man sett som viktiga. Att definiera andliga och estetiska kvaliteter och önskemål är mycket svårare än konkreta och funktionella sådana. Både tävlingsprogrammet och juryutlåtandet lider av oprecisa värdeformuleringar. Kanske är detta inte så mycket ett problem när det kommer till profan bebyggelse (kanske är det precis lika mycket av ett problem), men när det gäller en byggnadstyp där abstrakta koncept som gemenskap, upplevelse och andakt är väsentliga bör man enligt min mening anstränga sig något extra för att precisera vad dessa värden innebär och hur beställaren föreställer sig att dessa ska förverkligas. Som komplement till den svårtolkade avsiktsformuleringen kan inspirationsbilder användas som illustrerar önskade upplevelser av gemenskap och pekar ut andliga värden i arkitekturen.

Juryn bestod i detta fall av en kyrkoherde, två representanter för kyrkorådet, svenska kyrkans byggnadsbyrås före detta chef samt två arkitekter, en utsedd av Sveriges arkitekter och en av Svenska kyrkans församlingsförbund.¹⁸ Att ta in representanter för både församling och kyrkoråd är föredömligt. Att genom tävlingsformen få in många olika förslag på lösningar är förstas en

¹⁸Tävlingsprogram sid 8, <http://www.arkitekt.se/s7589/f1177>, 120520

fördel. Däremot tror jag att det finns en risk att man blir alltför fokuserad på projektförslagen i stället för arkitekternas meriter för uppdraget. Det är en konsekvens av att förslagen i tävlingar måste redovisas på ett anonymt sätt för juryn. Av 201 inkomna förslag är det endast ett fåtal som har tidigare erfarenhet av sakral bebyggelse. Ett alternativ hade varit att arrangera en inbjuden tävling där ett antal meriterade arkitektkontor, efter prekvalificering, fått i uppgift att utveckla förslag till nya kyrkorum. Jag vill också kommentera prissummorna, det vinnande bidraget fick 120.000 kronor, tvåan 80.000 kronor och trean 50.000 kronor. Givetvis ska skälig ersättning utgå för det arbete som har lagt ned, men dessa kostnader bör tas i beaktande innan man väljer att ordna en arkitektävling. I stället för tävlingen kan en utvecklad projekteringsprocess med gemensamma studiebesök och presentation av alternativa lösningar vara lika bra.

Personligen tycker jag arkitektävlingar kan vara ett intressant sätt att få in förslag och lösningar som man annars kanske inte hade kommit i kontakt med. Tävlingen som form kan dessutom bidra till ett ökat allmänintresse för byggnaden och kyrkans verksamhet. Man bör dock vara försiktig med kostnader samt se till att samtliga berörda parter representeras i juryn. Av exemplet med tävlingen i Brännkyrka församling är lärdomen framförallt hur svårt men också viktigt det är att formulera de exakta värden och egenskaper man eftertraktar i tävlingsprogrammet men också i den feedback som kommer med juryns utlåtande.

4. Källor

Litteratur

Bäckström, Anders och Bromander, Jonas. *Kyrkobyggnaden och det offentliga rummet, En undersökning av kyrkobyggnadens roll i det svenska samhället*. 1a uppl. Uppsala: Svenska kyrkans information, 1995.

Elektroniska källor

Brännkyrka församling. *Kyrka i Fruängen, Juryutlåtande*. 2003.
<http://www.arkitekt.se/s7586/f1175> (hämtad 120520)

Brännkyrka församling. *Kyrka i Fruängen, Program för allmän arkitekttävling*. 2003.
<http://www.arkitekt.se/s7589/f1177> (hämtad 120520)

Brännkyrka församling. *Vårfrukyrkan*. <http://www.brannkyrka.org/fruangen.htm> (hämtad 120520)

Bilder

Planritning av Zuez arkitekter AB, <http://www.arkitekt.se/s7681> (hämtad 120520)

Övriga bilder tillkomna vid besök 120325

5. Bilagor

5.1 Tabell

	Tävlingsprogram	Juryutlåtande	Genomförande
Storlek			
	Ett avskilt rum för gudstjänst och enskild andakt	"Flexibelt och välartikulerat"	Genomfört
	Får ej upplevas som ödslig	Nämns ej	Svårt att avgöra, ger inte ett ödsligt intryck vid besök
	Upplevelse av närhet och gemenskap	Nämns ej	Svårt att avgöra
	Möjlighet att expandera kyrksalen ut i samlingsalen	Bör studeras vidare	Genomfört
	100 - 150 sittplatser	Nämns ej	Genomfört
	130 - 150 kvadratmeter	Nämns ej	Genomfört
Form och exteriör			
	Utgångspunkt i befintlig bebyggelse	Kommenteras	Genomfört
	Markera nytt och representera en annan tid	Fasadmaterialen kommenteras	Genomfört, markerar främst i form av stil och fasadmaterial
	Höja sig över övriga huskroppar, ska synas	Kommenteras, klockstapeln markerar ny entré	Genomfört
	Kostnadstak 8 miljoner kronor	Nämns ej	Vet ej
Kyrktorn eller klockstapel			
	Ingår i uppgiften att lösa, behålla befintliga klockor	Klocktornets höjd kommenteras, ej klocktorn	Genomfört klocktorn med båda klockorna bevarade
Interiör i samspel med yttre miljö			
	Ljus och rymd	Nämns till viss del	Genomfört
	Känsla av himmelriket	Nämns ej	Svårt att avgöra
	Hänsyn till störande ytttermiljö	Nämns ej	Genomfört

	Bevarande av intilliggande grönyta, eventuellt "klostergård"	Tillvaratas, förhoppningar om samlingsplats, bör diskuteras vidare	Genomfört, går dock ej att använda som samlingsplats
Inredning			
	Flexibel	Möjliggör olika typer av möbleringar	Genomför till viss del, viss fast inredning, annan mobil
	Stolar hellre än fasta bänkar	Nämns ej	Genomfört
	Fristående altare, dopfont, ambo med central placering	Dopfontens placering bör diskuteras vidare	Genomfört
	Kören plats som given del av församlingen	Nämns ej	Svårt att avgöra, ingen körläktare är byggd
	Orgel och flygel integreras i inredningen	Nämns ej	Genomfört till viss del, flygen står kvar på angiven plats, orgeln har flyttats till bakre delen av kyrksalen
	Akustiska förhållanden	Nämns ej, önskas dock plats för reglering av ljud och ljus	Reglering för ljus och ljud finns, inga akustiska mätningar har gjorts
Barnen			
	Ingår i uppgiften att lösa, barnen ska ha plats i gudstjänsten	Nämns ej	Ej Genomfört
Sambandet med nuvarande kyrksalen och övriga lokaler			
	Samlingssalen, fortsatt användning	Nämns ej specifikt	Genomfört
	Öppningsbar skiljevägg mellan salarna	Bör studeras vidare	Genomfört
	Ny entré med kapprum, väntrum, kransrum och handikapptalett	Planlösning bör studeras vidare	Genomfört
	Sakristian ska bevaras	Bör studeras vidare	Vet ej
	Separat kistintag	Kommenteras	Genomfört

5.2 Bilder

